

טוטפות-המדבר וטוטפות הארץ

ספר דברים פרק ו

(ו) וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנֹכִי מְצַוְךָ הַיּוֹם עַל לְבַבְךָ: (ז) וְשָׁנַנְתָּם לְבִנְיָךְ וּדְבַרְתָּ בָּם בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בַדֶּרֶךְ וּבְשֹׁכְבְךָ וּבְקוּמְךָ: (ח) וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ:

רמב"ם ספר המצות - מצות עשה

- מצוה יב - היא שצונו להניח תפילין של ראש והוא אמרו והיו לטוטפות בין עיניך וכבר נכפל הצווי במצוה זו ארבע פעמים:
- מצוה יג - היא שצונו להניח תפילין של יד והוא אמרו וקשרתם לאות על ידך וכבר נכפל הצווי בזה גם כן ארבע פעמים... הנה כבר התבאר לך קראם לתפילין של ראש ושל יד שתי מצות

○ מדוע מונה אותם הרמב"ם כשתי מצוות נפרדות? [ולא כארבעת המינים...]

○ מדוע מסתמך על הפסוקים בואתחנן – ולא על פסוקי התפילין בפי' בא [שקדמו]:

ולהבין זאת נקדים עיון ברש"י בפרשתנו:

רש"י על דברים פרק ו פסוק ח*

(ח) וקשרתם לאות על ידך – אלו תפילין שבזרוע: והיו לטוטפת בין עיניך – אלו תפילין שבראש ועל שם מנין פרשיותיה נקראו טוטפות טט בכתפי שתיים פת באפריקי שתיים:

שואל הרב:

☒ מה מנסה רש"י לפרש? [במה מדובר?] ולמה לא פירש ב"ודברת במ"?

☒ וגם אם נחלק בין ק"ש לתפילין - למה לו לכפול מה שכבר פירש ב"בא"?

ספר שמות פרק יג

”וְהָיָה לְאוֹת עַל יָדְכָה וּלְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ כִּי בְּחֹזֶק יָד הוֹצִיאָנִי יְדוּד מִמִּצְרָיִם”

רש"י על שמות פרק יג פסוק טז

(טז) ולטוטפת בין עיניך – תפילין! ועל שם שהם ארבעה בתים קרויין טוטפת טט בכתפי שתיים פת באפריקי שתיים.

וממשיך רש"י [שם] פירוש שני:

ומנחם חזרו עם (יחזקאל כא) והטף אל לרום (מיכה ב) אל תניפו לשון דבור כמו ולזכרון בין עיניך האמורה בפרשה ראשונה שהרואה אותם קשורים בין העיניים יזכור הנס וילדבר בו:

וממה נפשך ?

אם רש"י סומך על זכרונם של התלמיד מאז למדו פר' בא

הרי כבר פירש לו במה מדובר (ב"תפילין") וגם כבר פירש לו את הרמזו בתיבת "טט-פת"

ואם חושש רש"י שהתלמיד כבר שכח פירושו מפר' בא

מדוע משתמט מלחזור גם על פירושו השני של מנחם בן סרוק?

מצא את ההבדלים ופשרן

פרשת בא	פרשת ואתחנן
מביא פירוש שני – בשם מנחם [בן סרוק]	מסתפק רק בחזרה-מילולית על הפי' הראשון
סתם רש"י: "אלו תפילין"	מחלק ואומר: אלו תפילין שבזרוע – אלו תפילין שבראש
ועל שם שהם ארבעה בתים קרויים טוטפת	ועל שם מנין פרשיותיהם נקראו טוטפת

יתר על כן

מאחר והביטוי "טט-פת" מוזכר בפסוק רק בהקשר לשל ראש

סביר להניח שהמספר "ארבע" הרמזו בביטוי זה ישנו רק בתפילין של הראש ואינו בשל יד

אם כן סביר יותר לפרש ע"ש ארבעת-הבתים, שהרי בשל יד ישנו רק בית אחד ומה ראה רש"י בואתחנן לשנות לשונו ולפרש על שם מנין פרשיותיהן

והלא הפרשיות גם בשל יד הן ארבעה ?

והביאור בזה על בסיס הבדלים-לשוניים במקראות:

הכרעה	הביטוי	לשון	מוסב על...	לפיכך פירש"י:
-------	--------	------	------------	---------------

בא	והיה	יחיד	ענין יציאת מצרים	לטוטפות= [4] הבתים כי יצי"מ מופיע רק בשתי פרשיות
ואתחנן	והיו	רבים	הדברים האלה=פרשיות	טוטפות= [4] הפרשיות שאא"ל: והיו הפרשיות לארבעה - בתים

עוד טעם-ענייני להבדל בין בא לואתחנן:

רש"י לא יכול לפרש בפרשת בא - שמומפות = ע"ש ארבעת הפרשיות

שאם-כן

נצטרך לומר שבמשך ארבעים שנה במדבר לא הניחו בני תפילין ? !

[שהרי לא היו להם עדיין [עד שנת הארבעים] הפרשיות : שמע - והיה אם שמוע]

ולכן פירש"י בפ' בא: "מוטפות" - ע"ש שהם ארבעה בתים

כלומר בכל תקופת המדבר עדיין לא היתה דרישה בפסוק להניח ארבעה פרשיות

והניחו תפילין בעלי-מוטפות [= 4 בתים]

שניים ממולאים [קדש - והיה אם יביאך] ושניים ריקים [שמע-והיה אם שמוע]

ושמא תאמר:

אם היו אז רק שתי-פרשיות בלבד

מה ראתה התורה לצוות על הכנת ארבעה בתים - ששניים מהם יהיו ריקים?

לכן הוסיף רש"י שם [בפ' בא] - פירוש נוסף להשלמה:

"ומנחם חיברו...מל' ליכור...שהלוואה אותם [=את הבתים] קשורים בין העניינים
יזכור הנס וילכר זו"

כלומר, לגבי הרוואה מבחוק, ריבוי-הבתים מרשים יותר ומגדיל זכרון-הנס דיצי"מ

א"כ יש טעם לעשות ארבעה-בתים [מבלי הבט אם ממולאים או ריקים]

☒

שינוי-לשוני נוסף

המאלץ את רש"י לשנות את הגדרת מצוות-תפילין בשנת-הארבעים:

בפרשת "בא" **והיה** [לך לאות] **על ידכה** + ו **לזכרון בין עיניך**

היו אומר: של יד ושל ראש - צהויים הווית-צהות אחת = ["והיה"]

בפר' ואתחנן **וקשרתם** **לאות על ידך** = אלו תפילין שבזרוע

בפ' בא **והיו** **למוטפות** **בין עיניך** = אלו תפילין שבראש

עפי"ז תובן גם חזרת רש"י שנית על כל ההסבר של "טט-פת"

כי מכך שהתורה רמזה את מספר ה"ארבע" בשתי שפות = 2+2 ולא 4 משמע שמדובר בשוני והבדלה בין "טט" ובין "פת" - ומדוע?

הפרשה	מטפת רומז ל:	משמעות הכפל: "טט" - "פת"
בא	בתים	שני בתים מלאים - ושני בתים ריקים
ואתחנן	פרשיות	שתי פרשיות [יצי"ח] - ושתי פרשיות ללא יצי"ח שתי פרשיות קודם מ"ת - ושתי פרשיות אחר מ"ת

היא אומר: תפילין של יד ותפילין של ראש הפכו להיות שתי-מציאויות נבדלות !

כלומר, רש"י לא בא לספר לנו באיזו מצוות מדובר בפסוק אלא לחדש שמעתי [בשנת הארבעים] נחלקו לשני-עניינים נבדלים

ההשלכה-ההלכתית של חלוקה זו: שתש"י ותש"ר **2 מצוות נפרדות** יצויין שהרמב"ם מדייק להביא את הפסוק **"ואתחנן"** ולא זה שב"בא"

אלא שעדיין נשאלת השאלה:

מה ראה הכתוב לומר **שהן שתי מצוות נפרדות** דווקא בפר' ואתחנן

שם פירש"י דמוטפות ע"ש "מנין-פרשיותיהן - שבמספרן אין הבדל בין יד לראש תשובה:

בתש"י - אין הקפדה על המספר 4 - שהרי הניחו תש"י עם 2 פרשיות!

בתש"ד - יש הקפדה על 'מניין' 4 - שגם במדבר הניחו בתים ארבעה!

☒

על מצוות תפילין נאמרו שתי סגולות:

א. תלמוד בבלי מסכת ברכות דף ו/א

ומנין שהתפילין עוז הם לישראל דכתיב וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך ותניא רבי אליעזר הגדול אומר אלו תפילין שבראש .

ב. הלכות קטנות לדבנו הרא"ש הל' תפילין:

"...שבזכות קיום מצוות תפילין ותיקונם יתקיים באנשי המלחמה וטרף זרוע אף קדקד"

שתי סגולות אלו מאי ביניהן?

וראו...כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך	אלו תפילין שבראש [ושל יד - מפילה לה]	בפר' בא - משה מכניס פני משה כחמה [נס]	אין נלחמים מלכתחילה
וטרף זרוע אף קדקד	אלו תפילין שבזרוע ואלו תפילין שבראש	בפר' ואתחנן יהושע מכניס[טבע] פני יהושע כלבנה	גם אם ילחמו יזכו לטרפם זרוע אף קדקד

לכן הביא הרמב"ם סימוכין מפ' ואתחנן - כי רק שם הוכח שהן שתי מצוות נפרדות